

تحلیل یک دهه پژوهش‌های حسابداری ایران از منظر شاخص‌های علم‌سنجی (سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۹۸)

علی‌اکبر خاصه

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
khasseh@pnu.ac.ir

حیدر مختاری

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
h.mokhtari@pnu.ac.ir

معصومه احمدی فیشمی

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
masoomeha47@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۷/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۶

چکیده

با توجه به اهمیت ارزیابی برونداد علمی حوزه‌های مختلف دانشگاهی از منظر شاخص‌های علم‌سنجی، هدف این پژوهش تحلیل علم‌سنجی و دیدارسازی شبکه علمی پژوهش‌های حوزه حسابداری ایران طی یک دهه (سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸) بود. به این منظور، برونداد علمی این حوزه در قالب مقالات منتشرشده در پانزده عنوان مجله ایرانی نمایه‌شده در پایگاه استنادی علوم جهان اسلامی طی این دوره تحت نرم‌افزارهای علم‌سنجی و نگاشت علمی تحلیل شد. طبق یافته‌ها، بیست نویسنده برتر حدود ۲۹ درصد مقالات را تألیف کرده‌اند. میانگین تعداد استناد به ازای هر مقاله ۲/۶۵ بود. مقادیر مرکزیت نویسندگان نشان از پیوند قوی و تعامل نویسندگان داشت. الگوی غالب نویسندگی در قالب گروهی (به‌ویژه دونویسنندگی) بود. مدیریت سود، کیفیت حسابرسی و بازده سهام پربسامدترین کلیدواژه‌ها بودند. جفت کلیدواژه‌های مدیریت سود-اقدام تعهدی اختیاری، جریان نقد عملیاتی-اقدام تعهدی، و محافظه‌کاری غیرشرطی-محافظه‌کاری شرطی، به ترتیب دارای بیشترین فراوانی بودند. ترسیم نقشه موضوعی منجر به شکل‌گیری شش خوشه موضوعی به ترتیب زیر شد: «مدیریت سود و اقدام تعهدی»، «راهبری شرکتی و تئوری نمایندگی»، «حسابرسی»، «قیمت و سود سهام»، «مدیریت سرمایه‌گذاری»، و «تأمین و ارزیابی عملکرد مالی». در مجموع، با توجه به میزان قابل‌قبول استنادات به مقالات این حوزه، اثرگذاری پژوهش‌های آن روبه‌رشد است. نویسندگان حوزه با هم تعاملاتی محکم و سازنده دارند که می‌تواند کیفیت آثارشان را روزبه‌روز تقویت کند. با توجه به خوشه‌های حاصل، موضوعات عمده و هسته حسابداری در پژوهش‌های این حوزه لحاظ شده است. **واژه‌های کلیدی:** علم‌سنجی؛ دیدارسازی؛ نقشه‌های علمی؛ حسابداری.

۱- مقدمه

با رشد روزافزون دانش بشری در زمینه‌های مختلف، ارزش مطالعه ویژگی‌های کمی علم افزایش یافته است (بانیر، پائول و والتر^۱، ۲۰۱۹). تولید علم در قالب انواع منابع علمی از معتبرترین شاخص‌های سنجش رتبه و جایگاه علمی پژوهشگران، مؤسسات علمی، کشورها و حوزه‌های علمی محسوب می‌شود. در میان این منابع، مجلات علمی در حکم یکی از مهم‌ترین مجاری تولید دانش، زمینه شکل‌گیری، پیدایش، رشد و توسعه حوزه‌های علمی را به وجود آورده‌اند.

مجلات علمی از پرکاربردترین مدارک و منابع علمی به شمار می‌روند که امروزه نویسندگان و پژوهشگران رشته‌های مختلف در سطح وسیعی به آنها توجه کرده و از آنها بهره‌برداری می‌کنند. مقاله‌های این نشریات به دلیل تازگی و سرعت عمل در ارائه آخرین دستاوردهای علمی، تنوع و کوتاه بودن مطالب، ارائه تحلیل‌های دقیق‌تر از موضوع‌های پیچیده علمی، دسترسی آسان‌تر و داشتن نقدها و بررسی‌های علمی (موئد^۲، ۲۰۰۶)، بستری برای انتشار و ارائه جدیدترین نتایج و دستاوردهای پژوهش‌های حوزه‌های مختلف علمی هستند و به سبب این ویژگی‌ها، در میان سایر مدارک و منابع علمی از اهمیت بیشتری برخوردارند.

یکی از روش‌های تجزیه و تحلیل علم -از جمله مجلات و حوزه‌های علمی- «علم‌سنجی^۳» است. با بررسی علم‌سنجی و تحلیل محتوای مقالات منتشرشده در مجلات یک حوزه می‌توان تصویری عینی و واضح از شرایط موجود و وضعیت و اثرگذاری تحقیقات آن را نشان داد و نقاط ضعف پژوهشی و کمبودهای احتمالی موجود را مشخص کرد. علاوه بر این، الگوهای رفتار علمی نویسندگان، وضعیت مقالات، میزان مشارکت علمی پژوهشگران و موضوعات موردتوجه را به کمک آن می‌توان ترسیم نمود.

بیان مسأله

مجلات علمی و تخصصی مختلفی در حوزه حسابداری ایران منتشر می‌شوند و مقالات متنوعی در آنها منتشر می‌شود که تحلیل علم‌سنجی آنها می‌تواند نگاهی وسیع نسبت به وضعیت موجود و پیش‌بینی آینده تولید علم این حوزه در اختیار قرار دهد. شناسایی نویسندگان پرکار حوزه حسابداری، تعیین نشریات هسته و نویسندگان و مقالات پرآستانه، و همچنین

تعیین الگوهای تألیف و ترسیم شبکه‌های هم‌نویسندگی و هم-رخدادی کلیدواژه‌گان در پژوهش‌های حسابداری ایران به کمک تحلیل علم‌سنجی برون‌داد مجلات این حوزه کاری بالقوه ارزنده است.

هدف پژوهش حاضر تحلیل علم‌سنجی و دیدارسازی شبکه علمی پژوهش‌های حوزه حسابداری در ایران طی یک دهه (سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸) است. اهداف ویژه پژوهش حاضر عبارتند از:

- ۱) تعیین نویسندگان برتر از نظر تعداد مقاله منتشرشده، تعداد دریافت استناد و شاخص اچ؛
- ۲) معرفی پُراستنادترین/پرمنبع‌ترین مقالات؛
- ۳) شناسایی الگوهای تألیف مقاله‌های منتشرشده؛
- ۴) ترسیم شبکه هم‌نویسندگی و تعیین جایگاه مرکزی نویسندگان؛
- ۵) معرفی پُر تکرارترین کلیدواژه‌ها؛
- ۶) ترسیم خوشه‌های موضوعی در قالب تحلیل هم‌رخدادی کلیدواژه‌ها.

مبانی نظری

ارتقای جایگاه علمی نیازمند آگاهی از میزان تولیدات علمی و شناسایی نقاط ضعف و قوت این تولیدات در هر یک از حوزه‌های علمی است. با استفاده از نتایج و یافته‌های برآمده از روش‌های علم‌سنجی می‌توان سرآمدان هر حوزه علمی را شناسایی و برای ارتقای جایگاه هرچه بیشتر هر یک از حوزه‌های علمی اقدام کرد (وینکلر^۴، ۲۰۲۰). برخی از کاربردهای مطالعات علم‌سنجی، در حکم سنج‌های برای بررسی کمی علم، تحلیل شبکه‌های همکاری نویسندگان و مؤسسات، تعداد تولیدات یا روند رشد انتشارات، شناسایی پرتولیدترین افراد و مؤسسات، تخصص موضوعی پدیدآورندگان، تحلیل محتوای مقالات منتشرشده، شناسایی پراستنادترین مقالات و شناسایی الگوهای تألیف و ترسیم شبکه‌های هم‌تألیفی و تعیین جایگاه مرکزی نویسندگان می‌باشد (بالستد و برگ^۵، ۲۰۲۰). تقویت زمینه‌های پژوهشی در راستای توسعه اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور، شناسایی نقاط قوت و ضعف تولیدات علمی و تصمیم‌گیری‌های درست برای برنامه‌های علمی آینده از دیگر کاربردهای علم‌سنجی است.

شاخص‌های مختلفی در علم‌سنجی به کار می‌روند. هم-نویسندگی در حکم یکی از این شاخص‌ها، رسمی‌ترین جلوه همکاری فکری میان نویسندگان در تولید پژوهش‌های علمی

⁴ Vinkler

⁵ Balstad & Berg

¹ Bannier, Pauls & Walter

² Moed

³ Scientometric

یک از گروه‌ها در شبکه تعریف می‌شود. (کولار^۴ و دیگران، ۲۰۱۶).

برخی از شاخص‌های مرکزیت عبارتند از: مرکزیت رتبه (درجه)، مرکزیت بینابینی و مرکزیت نزدیکی. مرکزیت درجه ساده‌ترین نوع مرکزیت است که ارزش هر گره با شمارش تعداد همسایگانش به دست می‌آید. تعداد همسایگان بر اساس رابط-هایی که به آن گره متصل هستند، به دست می‌آید. هر چه مرکزیت درجه فرد بیشتر باشد، وی ارتباطات و شبکه بیشتر در اختیار داشته و تأثیرگذارتر است. مرکزیت بینابینی بیانگر اهمیت گره از نظر موقعیت آن در نقشه و از نظر انتقال اطلاعات در شبکه است. این شاخص بیانگر تعداد دفعاتی است که آن گره در کوتاهترین مسیر میان دو گره دیگر در شبکه قرار می‌گیرد. کسی دارای بیشترین مرکزیت بینابینی است که بینابین تعداد زیادی از گره‌های دیگر قرار بگیرد و راه‌های ارتباطی گره‌های دیگر از او بگذرد. مرکزیت نزدیکی هم فاصله یک فرد با کلیه افراد دیگر در شبکه را می‌سنجد و هر چه یک فرد به دیگران نزدیک‌تر باشد، برگزیده‌تر و مشهورتر است. گره‌های دارای شاخص نزدیکی بالا از قدرت تأثیرگذاری بیشتری دارند و نقش مرکزی‌تری در شبکه ایفا می‌کنند و قابلیت دسترس‌پذیری بیشتری برای سایر گره‌ها دارند (سهیلی، چشمه‌سهراب و آتش‌پیکر، ۱۳۹۴).

برای دیدارسازی روابط در علم‌سنجی از نگاهت یا نقشه علمی استفاده می‌شود. نقشه علمی بازنمونی فضایی از چگونگی پیوند رشته‌ها، حوزه‌ها، متخصصان و مقاله‌های آنهاست. این نقشه‌ها را می‌توان به نقشه‌های جغرافیایی که رابطه‌های سیاسی یا جنبه‌های فیزیکی را بر روی زمین نشان می‌دهند، تشبیه کرد. در نقشه‌های علمی می‌توان الگوهای ارتباطی و همچنین چگونگی همکاری‌های علمی و روند استنادهای ملی و جهانی پژوهشگران را نشان داد (فتاحی، دانش و سهیلی، ۱۳۹۰).

در ترسیم نقشه علم که با کمک فنون مختلف کتاب‌سنجی و علم‌سنجی انجام می‌پذیرد، انتشارات یک حوزه از علم از زوایای متفاوت و با هدف کشف روابط پنهانی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد و سپس برای درک بهتر، نتایج به صورت چندبُعدی در قالب نقشه‌های علمی ترسیم می‌شود. در این نقشه‌ها بخش‌های مختلف با همدیگر در ارتباط هستند؛ به گونه‌ای که موضوع‌های مختلف یک علم که به صورت مفهومی با یکدیگر ارتباط بیشتری دارند، در نقشه نزدیک‌تر به هم هستند و موضوع‌هایی که ارتباط کمتری دارند، از یکدیگر فاصله بیشتری دارند (بورنر، چن و بویاک^۵، ۲۰۰۳).

است که عبارت است از مشارکت دو یا چند نویسنده در تولید یک اثر که منجر به تولید بروندادی علمی با کمیت و کیفیت بالاتری در مقایسه با زمانی می‌شود که یک فرد به تنهایی اثری را تولید و منتشر کند. این شبکه‌ها شامل اطلاعات بسیار مهمی درباره نویسندگان، الگوهای همکاری و وضعیت آنها در ساختار شبکه است (گلانزل و سچوبرت^۱، ۲۰۰۴).

شاخص اچ (شاخص هرش) در حکم یکی از شاخص‌های نسبتاً جدید اثرگذاری علمی، معیاری برای سنجش کمی بروندادهای علمی پژوهشگران است که در آن نقش هر پژوهشگر به تنهایی در گسترش مرزهای علوم در حوزه‌های مختلف دانش بشری سنجیده می‌شود. محاسبه آسان، لحاظ کردن دوره زمانی کار پژوهشگر، محاسبه و عدم چشم‌پوشی از مقالات کم استناد و پراستناد، برخی از ویژگی‌های شاخص هرش هستند (میرزایی و مختاری، ۱۳۸۶).

یکی از روش‌های پرکاربرد تحلیل ساختار دانش در حوزه‌های مختلف، ارتباط میان واژه‌های به کار رفته در قسمت‌های مختلف مدارک (از جمله عنوان، چکیده، کلیدواژه‌ها و مانند آن) است که از آن به «هم‌واژگانی یا هم‌رخدادی واژگان» یاد می‌شود. این روش یکی از فنون علم‌سنجی است که برای نگاشت رابطه میان مفاهیم، اندیشه‌ها و موضوعات در علوم مختلف به کار می‌رود (لیو، هو و وانگ^۳، ۲۰۱۲).

بسامد کاربرد کلیدواژه‌ها، مقیاسی مهم در روش‌های تحلیل محتوا به شمار می‌رود. این شاخص برای تعیین مهم‌ترین موضوع‌های پژوهشی در یک حوزه با تمرکز بر واژه‌های پُرسامد مورد استفاده قرار می‌گیرد. فراوانی یک واژه به عنوان شاخصی از اهمیت مورد توجه است. هنگامی که دو کلیدواژه به طور همزمان در یک مقاله می‌آیند (هم‌رخدادی/هم‌واژگانی)، آن دو به احتمال زیاد با هم قرابت معنایی دارند و هر چه تعداد هم-رخدادی بیشتر باشد، همبستگی قوی‌تری بین کلیدواژه‌ها برقرار است (فرهنگی، خاصه و ابراهیمی دینانی، ۱۳۹۷).

برخی از شاخص‌های تحلیل شبکه مربوط به معیارهای سنجش مرکزیت هستند که با معرفی نویسندگان دارای نقش مرکزیت در هر یک از حوزه‌های علمی می‌توان به پژوهشگران و برنامه‌ریزان کمک کرد تا با انتخاب تیم پژوهشی مناسب خود از راهبرد خاص هم‌نویسندگی در حوزه‌های مورد مطالعه استفاده نمایند. شاخص مرکزیت اهمیت موقعیت یک گره (نویسنده) را در یک شبکه (ارتباطات) تعیین می‌کند. این شاخص برای هر

^۴ Cuellar

^۵ Borner, Chen & Boyach

^۱ Glanzel & Schubert

^۲ Co-occurring words

^۳ Liu, Hu & Wang

مرور پیشینه

هر چند تحقیقات علم‌سنجی در حوزه حسابداری ایران محدود است، چند تحلیل محتوا در این باب انجام شده و در تحقیقات خارجی هم مواردی از کار علم‌سنجی دیده می‌شود.

الف. مطالعات داخلی

نونهال‌نهر و کاظمی نوجهده (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای مقالات فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی از ابتدای انتشار تا پایان سال ۱۳۹۶» به تحلیل محتوای ۵۴۸ مقاله منتشرشده در ۸۸ شماره از این فصلنامه پرداختند و به این نتیجه رسیدند که ۴۹/۸ درصد مقالات حاصل کار انفرادی بوده و ۶۰/۲ درصد از مقالات به لحاظ روش پژوهشی از نوع آرشویی بودند و بیشترین گرایش موضوعی مقالات (۵۹/۱ درصد) «حسابداری مالی» بوده است.

نویخت (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «علم‌سنجی پژوهش‌های حسابداری رفتاری در ایران» دریافت، ۷ درصد مقالات تک-نویسنده‌ای و ۹۳ درصد دیگر حاصل کار گروهی بودند. از نظر گرایش موضوعی بیش از ۳۰ درصد آثار منتشرشده در حوزه حسابداری مالی بودند و حسابرسی با ۲۷/۱ درصد و حسابداری مدیریت با ۱۳/۸ درصد در رتبه‌های بعدی قرار داشتند.

ناطق، مهرانی و تحریری (۱۳۹۷) به بررسی «پژوهش‌های حسابرسی در ایران» پرداختند. در این پژوهش، ۴۵۷ مقاله حسابرسی چاپ‌شده در ۱۶ نشریه علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی در گروه‌های حسابداری و حسابرسی، اقتصاد، مدیریت و مالی از سال ۱۳۷۱ تا پاییز ۱۳۹۶ مرور شد. یازده حوزه تحقیقاتی همراه با فراوانی روابط بررسی‌شده در هر حوزه، شناسایی شد. بیش از ۶۰ درصد تحقیقات از روش آرشویی و ۳۳ درصد از روش پیمایشی استفاده کرده بودند. کیفیت حسابرسی بخش عمده مطالعات گذشته (۷۰ درصد) را به خود اختصاص داد. دستمزد حسابرسی و اظهار نظر حسابرس در رتبه‌های دوم و سوم قرار داشتند. محققان به حوزه‌هایی همانند تردید حرفه‌ای، قضاوت و تصمیم‌گیری، تقلب، اخلاق و رفتار حرفه‌ای کمتر توجه کرده بودند.

نمازی، رجب‌دردی و روستا میمندی (۱۳۹۶) به بررسی «تعداد و تحلیل محتوای مقاله‌های مرتبط با اخلاق حرفه‌ای حسابداری در ایران» پرداختند. یافته‌ها نشان داد تعداد مقاله‌های اخلاق حرفه‌ای حسابداری منتشرشده در نشریه‌ها تا پایان شهریور ۱۳۹۴ برابر با ۱۱۰ مقاله است که با توجه به اهمیت موضوع و مقایسه با حجم مقاله‌های منتشر شده، رقم بسیار کوچکی است.

مهربانی و غلامی‌جمکرانی (۱۳۹۶) با «بررسی تحلیلی پژوهش‌های انجام شده در زمینه حسابرسی در ایران»، به طبقه‌بندی و تحلیل پژوهش‌های حسابرسی از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰ با استفاده از رویکرد توصیفی و تحلیلی محتوای ۵۰۵ مطالعه به این نتیجه رسیدند که حسابرسی مستقل با ۸۹/۹ درصد، حسابرسی داخلی با ۶/۷ درصد، حسابرسی عملیاتی با ۱/۸ درصد و حسابرسی رعایت با ۱/۶ درصد به ترتیب بیشترین تا کمترین پژوهش‌های این حوزه را به خود اختصاص داده بودند. بیشترین پژوهش‌ها به ترتیب در زمینه کیفیت حسابرسی، نوع اظهار نظر، تخصص در صنعت، اندازه موسسه، دوره تصدی، حق الزحمه حسابرسی و تغییر حسابرس بوده است.

سادات‌حسینی و غلامی‌جمکرانی (۱۳۹۶) در «تحلیل محتوای پژوهش‌های حسابداری مدیریت سود» در پنج مجله برتر حسابداری جهان بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۶ دریافتند، مجله «پیشینه حسابداری»^۱ بیشترین تعداد مقالات را با ۳۷/۲ درصد به خود اختصاص داده بود. رویکرد غالب با ۵۹/۷ درصد در مقالات روش تعهدی در انجام مدیریت سود بود.

مرادی و صفی‌خانی (۱۳۹۵) به «تحلیل پژوهش‌های حسابداری بخش عمومی در ایران و جهت‌گیری تحقیقات آتی» پرداختند. سهم تحقیقات حسابداری بخش عمومی در ۲۱ نشریه بررسی شده سه درصد بود. موضوعاتی نظیر حسابداری تعهدی و بودجه‌بندی بیشتر در کانون توجه پژوهشگران قرار گرفته و حوزه‌های حسابداری مالی، گزارشگری، حسابداری مدیریت، بودجه‌بندی، حسابرسی مالی و عملکرد، پاسخگویی و مدیریت مالی به ترتیب بیشتر مستعد تحقیق بوده‌اند.

گرامی‌راد، محمدی و سرلک (۱۳۹۳) به «تحلیل محتوای مقاله‌های مجلات علمی-پژوهشی حسابداری و مالی منتشرشده بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲» پرداختند. ۲۸۷۱ نویسنده در تولید این مقالات شرکت داشته‌اند. ۷ درصد مقالات تک-نویسنده‌ای و ۹۳ درصد حاصل کار گروهی بودند. بیش از نیمی از آثار منتشرشده با ۵۳ درصد در حوزه «حسابداری مالی» بوده و «علوم مالی» با ۲۷ درصد و حسابرسی با ۸ درصد در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفتند.

رهنمای رودپشتی، بنی‌طالبی دهکردی و کاویان (۱۳۹۱) در پژوهشی تحت عنوان «تحلیل محتوای نشریات دارای رتبه علمی پژوهشی رشته حسابداری در ایران»، به تحلیل محتوای ۱۱۵۴ مقاله منتشرشده در نشریات علمی پژوهشی حسابداری طی سال‌های ۹۰-۱۳۷۱ پرداختند. نتایج نشان داد که پژوهش‌های حسابداری مالی با ۳۳۴ مقاله (۲۹ درصد) بیشترین درصد

¹ Accounting Review

غیره) و روش پژوهش (تحلیلی، آرشیوی، تجربی و غیره) رتبه-بندی کردند. بیشترین پذیرش و چاپ مقاله‌ها در برترین مجله‌ها، مربوط به زمینه موضوعی مالی و از لحاظ روش پژوهش، آرشیوی و تحلیلی بوده است.

یورککنی و لارسون^۴ (۲۰۱۸) توسعه پژوهش‌های حسابداری بین‌المللی را در مجلات معتبر این حوزه مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که تغییرات چشمگیری در درصد تعلق نویسندگان به کشورهای مختلف دیده می‌شود. پژوهشگران ایالات متحده ۵۸ درصد از مجموع تعداد نویسندگان را به خود اختصاص داده و کشورهای هم‌چون استرالیا، انگلستان، چین، به همراه نویسندگانی از اروپا با ۳۷ درصد در رتبه‌های بعدی قرار داشتند. بیش از نیمی از مقالات تک‌نویسنده و مابقی با همکاری گروهی نوشته شده است.

گودارد^۵ (۲۰۱۰) به ارزیابی ۱۸۸ مقاله حسابداری بخش عمومی از ۹ نشریه معتبر در خلال سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ پرداخت. از تعداد مقالات، ۳۸ درصد به آمریکا و ۲۳ درصد به انگلیس اختصاص داشت که گویای توسعه و پیشرفت این دو کشور در حوزه حسابداری بخش عمومی است. تحقیقات منتشرشده آمریکایی با روش‌های کمی اثباتی به تجزیه و تحلیل‌های کمی موضوعاتی نظیر سرمایه مالی، بودجه‌بندی، پیش‌بینی درآمدها می‌پردازند؛ در حالی که مقالات سایر کشورها، رویکرد توصیفی و تفسیری را در پیش گرفته‌اند و به موضوعاتی نظیر پاسخگویی و حسابرسی اهمیت بیشتری می‌دهند.

ساموئل، کوالسکی و دیرسمیت^۶ (۲۰۰۹) به بررسی مقالات حسابداری مدیریت دولتی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ در هشت نشریه حوزه حسابداری پرداختند. تحقیقات آنها از لحاظ سطح دولت و نوع سازمان غیرانتفاعی، تئوری، روش تحقیق و موضوع دسته‌بندی شدند. با وجود اهمیت و اندازه دولت ایالات متحده، از بین ۱۵۸۰ مقاله منتشر شده در هشت نشریه علمی آمریکا در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۷، تنها ۱۵ مقاله مربوط به حسابداری دولتی و ۲۴ مقاله مربوط به حسابداری سازمان‌های غیرانتفاعی بود. ۳۹ مقاله به حسابداری بخش عمومی اختصاص داشت که نشان می‌داد به سازمان‌های دولتی نسبت به سازمان‌های غیرانتفاعی کمتر توجه می‌شود.

اولر، اولر و اسکوزن^۷ (۲۰۰۹) در پژوهش خود با عنوان توصیف پژوهش‌های حسابداری به بررسی مقاله‌های چاپ‌شده

انتشار مقالات را از آن خود کرده است. موضوع مالی با ۲۴ درصد، حسابداری مدیریت با ۲۲ درصد، حسابرسی با ۱۴ درصد، مدیریت با ۶ درصد و حسابداری دولتی با ۵ درصد در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند.

نمازی و ناظمی (۱۳۸۷) با «مروری بر پژوهش‌های حسابداری در خصوص بورس اوراق بهادار»، با تحلیل ۴۰۵ مطالعه و دسته‌بندی آنها در چهار گروه حسابداری مالی، حسابرسی، حسابداری مدیریت و سایر موضوع‌های حسابداری دریافتند که محدودیت‌های بسیاری بر سر راه تحقیقات بورس وجود دارد و اطلاعات این حوزه به صورت جسته-گریخته در پایگاه‌های متفاوتی وجود دارد.

ب. مطالعات خارجی

بهرند و یولریخ^۱ (۲۰۱۹) سیر تکاملی پژوهش‌های حسابداری را با استفاده از تحلیل محتوای اسناد انتشاریافته از سال ۲۰۱۶-۱۹۲۶ بررسی کردند. این پژوهش که با هدف شناسایی آثار هسته و چشم‌انداز موضوعات آتی این حوزه با استفاده از ترکیب تحلیل شبکه اجتماعی و هم‌استنادی انجام گرفت، با تعداد ۱۷۰ مقاله انتشاریافته در پنج نشریه حوزه حسابداری بود. نتایج نشان داد که چندبخشی و حزیبی بودن ارتباطات حسابرسان داخلی با دیگر بخش‌ها در چهارچوب حاکمیت شرکتی بوده و ماهیت پژوهش‌های هسته نیز بر روی افزایش اهمیت کیفیت ساختار داخلی حسابداری متمرکز می‌باشد.

ایزنوک^۲ و دیگران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی علم-سنجی پژوهش‌های نظام‌های اطلاعاتی حسابداری از سال ۱۹۷۵ تا ۲۰۱۷ پرداختند. نتایج آنها روی ۷۲۷ مقاله نشان داد، تنها ۱۵۹ مؤلف در ۷۲۷ سند پژوهشی این حوزه فعال بودند. الگوی هم‌تألیفی دو نویسنده‌ای بیشترین میزان الگوهای هم‌تألیفی بین حوزه پژوهش‌های نظام‌های اطلاعاتی حسابداری بود. کلیدواژه‌های «نظام اطلاعاتی حسابداری»، «نظام اطلاعاتی»، «کنترل داخلی»، «حسابرسی»، «رعایت مقررات» و «کنترل مدیریت» مهم‌ترین کلیدواژه‌های استفاده شده در انتشارات حوزه نظام‌های اطلاعاتی حسابداری بودند.

باریک، مچام، سامرز و وود^۳ (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان «رتبه‌بندی مجله‌های حسابداری بر اساس محورهای موضوعی و روش‌شناسی» انجام دادند. آنان مجله‌های حسابداری را با دسته-بندی محورهای موضوعی (حسابرسی، مالی، مدیریتی، مالیاتی و

⁵ Godard

⁶ Samuel, Covaleski & Dirsmith

⁷ Oler, Oler, & Skousen

¹ Behrend & Eulerich

² Ezenwoke

³ Barrick, Mecham, Summers & Wood

⁴ YorkKenny & Larson

و فایل خروجی جهت استفاده تهیه شد. بعد از جمع‌آوری این داده‌ها، یکدست‌سازی فایل‌ها به صورت دقیق انجام شد تا نتایج و برآمدهای دقیقی از داده‌ها به وجود آید. سپس با استفاده از نرم‌افزار «بیب اکسل^۲»، فایل‌های مورد نیاز برای دیگر نرم-افزارهای علم‌سنجی آماده شد تا به ترسیم الگوی شبکه‌های هم-نویسندگی، تعداد استناد و شاخص‌های اچ و مرکزیت اقدام شود. با استفاده از برنامه «اکسل»، دسته‌بندی داده‌ها، درصد، فراوانی، میانگین، الگوهای تألیف و نمودارهای مربوط به آمار توصیفی رسم شد. برای شناسایی و ترسیم الگوهای هم-نویسندگی از نرم‌افزار «نت دراو^۳» و برای تحلیل هم‌رخدادی واژگان از نرم‌افزار «ووس‌ویور^۴» استفاده شد. همچنین با استفاده از نرم‌افزار «یوسی نت^۵» شاخص‌های مرکزیت درجه، مرکزیت بینایی و مرکزیت نزدیکی نویسندگان مشخص شد. پیش از انجام هر یک از تحلیل‌ها، مراحل ویرایش و یکدست‌سازی واحدهای تحلیل (نویسندگان و کلیدواژه‌ها) انجام شد.^۶ به دلیل گستره آماری پژوهش حاضر که شامل بررسی ۱۵ نشریه حوزه حسابداری بود و نبود خروجی داده‌ها در پایگاه نمایه استنادی علوم ایران، داده‌های مورد نیاز به صورت دستی تهیه و فایل اکسل آنها جهت استفاده در نرم‌افزارهای علم‌سنجی تهیه شد.

جامعه آماری پژوهش شامل مقالات ۱۵ مجله حوزه حسابداری ایران (شامل بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، پژوهش‌های تجربی حسابداری، پژوهش‌های حسابداری مالی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، پیشرفت‌های حسابداری، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، حسابداری ارزشی و رفتاری، حسابداری سلامت، حسابداری مالی، دانش حسابداری، دانش حسابداری مالی، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دانش حسابرسی، مطالعات تجربی حسابداری مالی و مطالعات حسابداری و حساب) و نمایه‌شده در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸ به تعداد ۵۲۷۲ فقره بود.

یافته‌ها

الف. نویسندگان برتر از نظر تعداد مقاله

نویسندگان مشارکت‌کننده در ۵۲۷۲ مقاله حوزه حسابداری ایران، ۳۲۲۳ نفر بود که ۱۳۰۲۹ بار در مقاله‌های مختلف تکرار شده‌اند. میانگین تعداد نویسنده به ازای هر مقاله برابر با ۲/۴۷

در شش نشریه برتر حسابداری از سال ۱۹۶۰ تا ۲۰۰۷ پرداخته-اند. نتایج داد که بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده بر دو زمینه اقتصاد و امور مالی متمرکز بوده است و حسابداری مالی و روش آرشویی در مقایسه با سایر موضوع‌ها و روش‌ها با استقبال بیشتری روبه‌رو شده‌اند.

لیساگ و ویچتر^۱ (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان «نوع‌شناسی عناوین پژوهشی در حوزه حسابرسی» به تحلیل محتوای کامپیوتری چکیده‌های ۲۰۹۹ مقاله از بین ۲۳ نشریه علمی در حوزه حسابرسی از سال چاپ مقالات تا سال ۲۰۰۵ پرداختند. طبق نتایج آنان، بیشترین توجه در حوزه حسابرسی به پژوهش-هایی با عناوین فنی بوده و عناوین جامعه شناختی و اجتماعی کمتر مورد توجه بوده‌اند.

ب. جمع‌بندی پیشینه‌های پژوهش

بیشتر مطالعات داخلی انجام‌شده در حوزه حسابداری بر روی یک یا دو نشریه خاص و یا تحلیل محتوا و تعیین روش‌های انجام پژوهش بوده است. در تمامی تحقیقات داخلی به جرأت می‌توان گفت که از کاربردهای رایج علم‌سنجی در رابطه با حوزه حسابداری، به‌خصوص در رابطه با تعیین الگوهای تألیف و ترسیم شبکه‌های هم‌نویسندگی و کلیدواژه‌ای کاری انجام نشده است. پژوهش‌های خارجی تا حدی به تحلیل شبکه و هم‌استنادی مقالات حوزه حسابداری پرداخته‌اند. مطالعه حاضر برای اولین بار پژوهش‌های حسابداری ایران را در بازه طولانی یک دهه و در قالب علم‌سنجی و نگاشت و ترسیم نقشه‌های علمی عرضه می-کند.

روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از روش‌های متنوع علم‌سنجی و تحلیل شبکه انجام شد و از لحاظ نوع پژوهش، کاربردی و به لحاظ نوع گردآوری اطلاعات، توصیفی است. برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از «پایگاه استنادی جهان اسلام» استفاده شد. این پایگاه به نمایه کردن مقالات فارسی زبان حوزه‌های مختلف، از جمله حسابداری اقدام می‌کند.

در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام با انتخاب مجلات حوزه حسابداری و فیلتر کردن سال‌های مورد نظر پژوهش، جستجویی در اردیبهشت ماه ۱۳۹۹ انجام و تعداد مقالات این حوزه مشخص

به صورت یکدست و متحد اصلاح شدند. همچنین، حالات مختلف نوشتاری کلیدواژه‌ها (از قبیل «احتیاط مدیریت» و «احتیاط مدیریتی»، یا «اخبار پیش‌بینی سود سالانه» و «اخبار پیش‌بینی سود سالیانه»، یا «ارزش در معرض خطر» و «ارزش در معرض ریسک»، یا «بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد»، «بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد») بازبینی و یکی از موارد درست‌تر یا پُر استنادتر به عنوان اصطلاح ارجح انتخاب و دیگر کلیدواژه‌های مربوط به آن شکل نوشتار تغییر یافت.

^۱. Lesage & Wechlter

^۲. Bibexcel

^۳. Netdraw

^۴. VOSviewer

^۵. Ucinet

^۶ به عنوان مثال، افرادی که نامشان در مقالات به شکل‌های متفاوت درج شده بود (از قبیل «احمدی گرجی» و «احمدی گورجی» یا «پروائی» و «پروایی») همگی

در جدول ۲ اسامی ۲۰ نویسنده برتر از لحاظ تعداد استناد به مقالات آنها آورده شده است.

از میان ۳۴۴۰۴ استناد به مقالات حوزه حسابداری ایران، «محمد نمازی» با ۷۸ مقاله، دارای ۳۹۵ استناد، «محمدحسین ستایش» با ۷۷ مقاله، دارای ۳۶۹ استناد، «غلامرضا کردستانی» با ۷۰ مقاله، دارای ۳۵۳ استناد، «داریوش فروغی» با ۸۳ مقاله، دارای ۳۱۵ استناد بود که به ترتیب بیشترین استنادات را در میان دیگر پژوهشگران و نویسندگان حوزه حسابداری به خود اختصاص داده بودند.

نفر بود. اسامی ۲۰ نویسنده پرتولید حوزه حسابداری ایران در جدول ۱ آمده است.

این ۲۰ نفر از میان ۳۲۲۳ نفر، به تنهایی در نگارش ۱۵۳۹ مقاله حوزه حسابداری ایران برابر با ۲۹/۲ درصد کل مقالات این حوزه مشارکت داشتند. از میان ۳۲۲۳ نویسنده مشارکت‌کننده، «بهمن بنی‌مهد» با تألیف ۱۰۶ مقاله (۲/۰۱ درصد کل مقاله‌ها) برترین نویسنده از نظر تعداد مقاله به شمار می‌رود و «زهره حاجیها» با ۹۸ مقاله (۱/۸۵ درصد کل مقاله‌ها) در رتبه دوم و «رضوان حجازی» با ۸۸ مقاله (۱/۶۶ درصد کل مقاله‌ها) در رتبه سوم قرار دارند.

ب. نویسندگان برتر از نظر تعداد استنادهای دریافتی

جدول ۱: برترین نویسندگان از نظر تعداد مقاله در حوزه حسابداری ایران

ردیف	نام نویسنده	تعداد مقاله	درصد مشارکت کلی	ردیف	نام نویسنده	تعداد مقاله	درصد مشارکت کلی
۱	بهمن بنی‌مهد	۱۰۶	۲/۰۱	۱۱	یحیی حساس یگانه	۷۷	۱/۴۶
۲	زهره حاجیها	۹۸	۱/۸۵	۱۲	قدرت اله طالب نیا	۷۷	۱/۴۶
۳	رضوان حجازی	۸۸	۱/۶۶	۱۳	شکراله خواجهی	۷۵	۱/۴۲
۴	داریوش فروغی	۸۳	۱/۵۷	۱۴	غلامرضا کردستانی	۷۰	۱/۳۲
۵	علی رحمانی	۸۲	۱/۵۵	۱۵	مهدی مرادی	۷۰	۱/۳۲
۶	محسن دستگیر	۸۱	۱/۵۳	۱۶	امید پورحیدری	۶۷	۱/۲۷
۷	فریدون رهنمای رودپشتی	۸۰	۱/۵۱	۱۷	عباس هاشمی	۶۵	۱/۲۳
۸	حسین اعتمادی	۷۹	۱/۴۹	۱۸	ناصر ایزدی نیا	۶۳	۱/۱۹
۹	محمد نمازی	۷۸	۱/۴۷	۱۹	زهره پورزمانی	۶۲	۱/۱۷
۱۰	محمدحسین ستایش	۷۷	۱/۴۶	۲۰	محمدعلی آقایی	۶۱	۱/۱۵

جدول ۲: برترین نویسندگان از نظر تعداد استناد دریافتی در حوزه حسابداری ایران

ردیف	نام نویسنده	تعداد مقاله	تعداد استناد	ردیف	نام نویسنده	تعداد مقاله	تعداد استناد
۱	محمد نمازی	۷۸	۳۹۵	۱۱	امید پورحیدری	۶۷	۲۵۸
۲	محمدحسین ستایش	۷۷	۳۶۹	۱۲	شکراله خواجهی	۷۵	۲۵۱
۳	غلامرضا کردستانی	۷۰	۳۵۳	۱۳	ناصر ایزدی نیا	۶۳	۲۳۸
۴	داریوش فروغی	۸۳	۳۵۲	۱۴	غلامرضا کرمی	۴۶	۲۳۳
۵	بیبا مشایخی	۶۰	۳۱۵	۱۵	بهمن بنی‌مهد	۱۰۶	۲۲۷
۶	محسن دستگیر	۸۱	۳۰۶	۱۶	جعفر باباجانی	۴۵	۲۲۶
۷	یحیی حساس یگانه	۷۷	۲۸۴	۱۷	ولی خدادادی	۵۲	۲۱۲
۸	علی ثقفی	۵۲	۲۷۷	۱۸	احمد خدای پور	۵۹	۲۱۰
۹	علی رحمانی	۸۲	۲۷۵	۱۹	زهره حاجیها	۹۸	۲۰۴
۱۰	عباس هاشمی	۶۵	۲۶۱	۲۰	امیر رسانیان	۲۶	۱۹۳

پ. نویسندگان برتر از نظر شاخص اچ

در جدول ۳، برترین نویسندگان از نظر شاخص اچ آورده شده است.

تنها ۵ نویسنده، «محمد نمازی»، «غلامرضا کردستانی»، «داریوش فروغی»، «بیبا مشایخی» و «عباس هاشمی» همگی دارای شاخص اچ ۱۱ می‌باشند. «مهدی عرب صالحی» تنها با ۳۲ مقاله توانسته است که شاخص اچ یکسانی با «علی رحمانی» که دارای ۸۲ مقاله است، به دست آورد، بدین معنی که ۳۲ مقاله از پنج مقاله «مهدی عرب صالحی» توانسته است که حداقل ۸ بار مورد استناد قرار گیرند. ۳ نفر نیز دارای «شاخص اچ» ۹ و ۱۱ نفر نیز دارای شاخص اچ ۸ بودند. ۱۲۸۶ نفر (۳۹/۹ درصد) کل نویسندگان دارای شاخص ۱ بودند و ۱۰۲۲ نفر (۳۱/۷ درصد) کل نویسندگان نیز شاخص اچ کسب نکردند؛ بدین معنی که منابع آنها حداقل یک بار هم مورد استناد قرار نگرفته است.

ت. پُراستنادترین/پُرمبوع‌ترین مقالات

۱۴۰۱۷ بار استناد به ۵۲۷۲ مقالات حوزه حسابداری ایران (۲/۶۵ استناد برای هر مقاله)، صورت گرفته است. در جدول ۴، تعداد ۱۰ عنوان مقاله پُراستناد آورده شده است.

مقاله‌ای با عنوان «رابطه بین کیفیت حسابرسی و اندازه مؤسسه حسابرسی»، نوشته یحیی حساس یگانه و کاوه آذین‌فر تا زمان انجام پژوهش حاضر، با ۷۲ استناد، پُراستنادترین و مقاله «رابطه حاکمیت شرکتی و سود مشمول مالیات شرکت‌ها»، نوشته جعفر باباجانی و مصطفی عبدی با ۴۷ استناد در رتبه دوم بود.

در تألیف ۵۲۷۲ مقاله چاپ‌شده در مجلات حوزه حسابداری ایران، مجموعاً از ۱۵۲۶۳۰ منبع استفاده شده است (با میانگین ۲۸/۹ منبع به ازای هر مقاله). در جدول ۵، مشخصات کلی ۱۰ مقاله پُرمبوع‌ترین مجلات حوزه حسابداری ایران به ترتیب تعداد ارجاعات آورده شده است.

مقاله حسین اعتمادی، سحر سپاسی و وحید احمدیان با عنوان «فرا تحلیل اثرات پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی بر کیفیت گزارشگری مالی» با ۱۲۷ منبع، پُراجاع‌ترین مقاله حوزه حسابداری ایران می‌باشد. عنوان دومین مقاله پُراجاع، «مطالعه نحوه گزارشگری دیوان محاسبات (مؤسسات عالی حسابرسی) دوازده کشور توسعه‌یافته و در حال-توسعه در مقایسه با کشور جمهوری اسلامی ایران» نیز مربوط به نعمت حبشی، دارای ۱۲۶ منبع می‌باشد.

جدول ۳: برترین نویسندگان حوزه حسابداری ایران از نظر شاخص اچ مقالات

ردیف	نام نویسنده	تعداد مقالات	تعداد استنادات	شاخص اچ
۱	محمد نمازی	۷۸	۳۹۵	۱۱
۲	غلامرضا کردستانی	۷۰	۳۵۳	۱۱
۳	داریوش فروغی	۸۳	۳۵۲	۱۱
۴	بیبا مشایخی	۶۰	۳۱۵	۱۱
۵	عباس هاشمی	۶۵	۲۶۱	۱۱
۶	محمدحسین ستایش	۷۷	۳۶۹	۹
۷	یحیی حساس یگانه	۷۷	۲۸۴	۹
۸	غلامرضا کرمی	۴۶	۲۳۳	۹
۹	محسن دستگیر	۸۱	۳۰۶	۸
۱۰	علی تقفی	۵۲	۲۷۷	۸
۱۱	علی رحمانی	۸۲	۲۷۵	۸
۱۲	شکراله خواجوی	۷۵	۲۵۱	۸
۱۳	جعفر باباجانی	۴۵	۲۲۶	۸
۱۴	ولی خدادادی	۵۲	۲۱۲	۸
۱۵	ساسان مهرانی	۴۶	۱۸۳	۸
۱۶	یونس بادآور نهنندی	۵۲	۱۷۹	۸
۱۷	مهدی عرب صالحی	۳۲	۱۷۷	۸
۱۸	حسین سجادی	۳۷	۱۵۹	۸
۱۹	حمید حقیقت	۳۲	۱۱۴	۸
۲۰	امید پورحیدری	۶۷	۲۵۸	۷

جدول ۴: پراستنادترین مقالات حوزه حسابداری ایران

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	سال انتشار	تعداد استناد
۱	رابطه بین کیفیت حسابرسی و اندازه موسسه حسابرسی	یحیی حساس یگانه؛ کاوه آذین فر	۱۳۸۹	۷۲
۲	رابطه حاکمیت شرکتی و سود مشمول مالیات شرکت‌ها	جعفر باباجانی؛ مصطفی عبدی	۱۳۸۹	۴۷
۳	بررسی تأثیر کیفیت افشا بر نقدشوندگی سهام و هزینه سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران	محمدحسین ستایش؛ مصطفی کاظم نژاد؛ مهدی ذوالفقاری	۱۳۹۰	۴۵
۴	بررسی تأثیر تصمیمات سنجیده مدیران بر چسبندگی هزینه‌ها	غلامرضا کردستانی؛ سیدمرتضی مرتضوی	۱۳۹۱	۴۳
۵	بررسی تأثیر کارایی عناصر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت‌ها در بورس تهران	ابراهیم عباسی؛ امان صدقی گلی	۱۳۸۹	۴۱
۶	پیش‌بینی بحران مالی شرکت‌ها با استفاده از مدل مبتنی بر تابع تفکیکی خطی	امید پورحیدری؛ مهدی کوپائی حاجی	۱۳۸۹	۳۶
۷	رابطه بین کیفیت حسابرس و قابلیت اتکای اقلام تعهدی	علی اکبر نونهال نهر؛ سعید جبارزاده کنگرلویی؛ یعقوب پورکریم	۱۳۸۹	۳۵
۸	تأثیر چرخه عمر شرکت و محافظه کاری بر ارزش شرکت	غلامرضا کرمی؛ حامد عمرانی	۱۳۸۹	۳۵
۹	بررسی تأثیر اهرم مالی بر سرمایه گذاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران	ایرج نوروش؛ سیما یزدانی	۱۳۸۹	۳۵
۱۰	شناسایی عوامل تعیین کننده چسبندگی هزینه‌های شرکت‌ها	غلامرضا کردستانی؛ سیدمرتضی مرتضوی	۱۳۹۱	۳۵

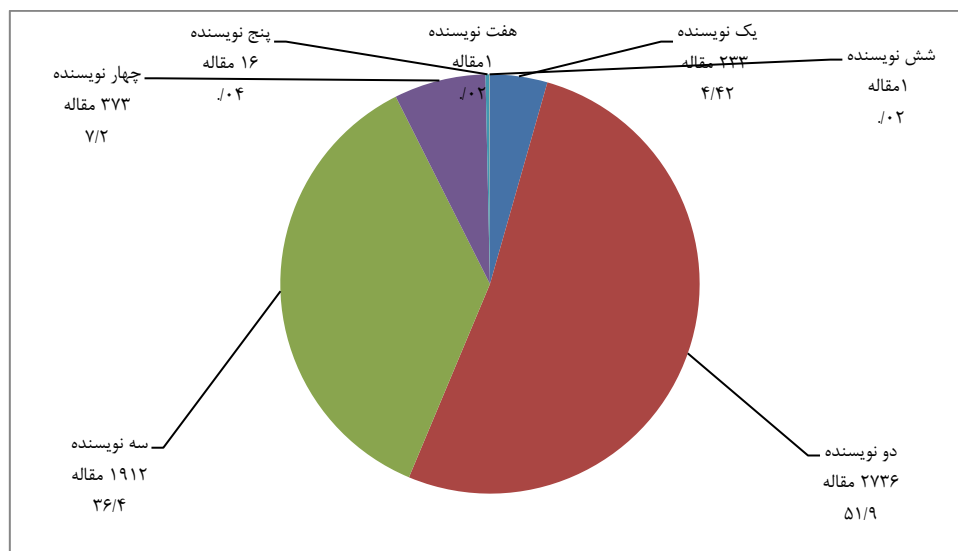
جدول ۵: پرمبغ‌ترین مقالات حوزه حسابداری ایران

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	تعداد ارجاعات	سال انتشار
۱	فرا تحلیل اثرات پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی بر کیفیت گزارشگری مالی	حسین اعتمادی؛ سحر سپاسی، وحید احمدیان	۱۲۷	۱۳۹۶
۲	مطالعه نحوه گزارشگری دیوان محاسبات (موسسات عالی حسابرسی) دوازده کشور توسعه یافته و در حال توسعه در مقایسه با کشور جمهوری اسلامی ایران	نعمت حبشی	۱۲۶	۱۳۹۵
۳	طراحی مدل کیفیت حسابرسی داخلی	محمد رضا نیکبخت؛ ذبیح اله رضایی؛ وحید منتی	۱۲۳	۱۳۹۶
۴	شناسایی نیازهای آموزشی جامعه حسابداران رسمی ایران در ارتباط با پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در ایران	علی هدایتی؛ شهره یزدانی؛ محمدحامد خان محمدی	۱۱۱	۱۳۹۷
۵	نقش روش‌های چندگانه در اعتباربخشی به پژوهش‌های حسابداری مدیریت: با تأکید رویکرد زاویه‌بندی بین مطالعات موردی و روش‌های پیمایشی	شکراله خواجوی؛ سارا اعتمادی عیدگاهی؛ محمدحسین قدیریان‌آرانی	۱۰۳	۱۳۹۶
۶	بررسی رفتار ناکارآمد حسابرسان و روابط کاری با سرپرستان، نقش تعدیلی جو اخلاقی مدیران	محمود لاری دشت بیاض؛ مهدی صالحی؛ مرضیه زاهدی	۹۹	۱۳۹۶
۷	کیفیت حسابرسی داخلی در ایران: چالش‌ها و موانع	محمد رضا نیکبخت؛ وحید منتی، ذبیح اله رضایی، علی رحمانی	۹۹	۱۳۹۷
۸	آزمون نظریه جریان نقدی آزاد و نظارت بستانکاران با استفاده از سیستم معادلات همزمان حداقل مربعات سه مرحله‌ای (SLS3): مطالعه موردی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران	محمد نمازی؛ احمد شکرالهی	۹۷	۱۳۹۳
۹	بررسی تحلیلی سودمندی گزارش‌های حسابرسی در بازار سرمایه	زهره موسوی کاشی، زهره محسنی کبیر	۹۴	۱۳۹۸
۱۰	بررسی تأثیر ابعاد سکوت سازمانی بر عملکرد حرفه‌ای و اخلاقی حسابرسان	بهمن بنی‌مه؛ سعید علی احمدی	۹۴	۱۳۹۲

ث. الگوهای تألیف

فقط ۲۳۳ مقاله (۴/۴۲ درصد کل مقالات) به صورت تک‌نویسنده و ۵۰۳۹ مقاله (۹۵/۵۸ درصد کل مقالات) به صورت همکاری علمی میان دو یا چند پژوهشگر تألیف شده‌اند (نمودار ۱). تعداد ۲۷۳۶ مقاله از کل مقالات (نزدیک ۵۲ درصد) با رویکرد دو نویسنده‌گی (رایج‌ترین رویکرد نویسنده‌گی در حوزه حسابداری ایران) بوده‌اند. ۲۳۳ مقاله برابر با ۴/۴۲ درصد کل

مقالات به صورت الگوی تک نویسنده‌گی، ۱۹۱۲ مقاله برابر با ۳۶/۴ درصد کل مقالات به صورت الگوی سه نویسنده‌گی، ۳۷۳ مقاله برابر با ۷/۲ درصد کل مقالات به صورت الگوی چهار نویسنده‌گی، ۱۶ مقاله برابر با ۰/۴ درصد کل مقالات به صورت الگوی پنج نویسنده‌گی به رشته تحریر در آمده‌اند. همچنین یک مقاله به صورت الگوی ۶ نویسنده‌گی و یک مقاله هم با الگوی ۷ نویسنده‌گی - ای نگارش شده بودند.

نمودار ۱: الگوهای تألیف مقالات حوزه حسابداری ایران

ج. شبکه هم‌نویسنده‌گی و جایگاه پژوهشگران از لحاظ شاخص‌های مرکزیت

شبکه هم‌نویسنده‌گی از ۱۰۵ نویسنده که هر یک حداقل دارای ۱۰ مقاله در این حوزه بودند تشکیل شده است (شکل ۱). این نویسندگان با مشارکت همدیگر شبکه کامل هم‌نویسنده‌گی مقالات حوزه حسابداری ایران را تشکیل داده‌اند.

شبکه کامل هم‌نویسنده‌گی پژوهشگران حوزه حسابداری ایران از ۳ شبکه با تعداد مختلف گره تشکیل شده است که بزرگ‌ترین این شبکه‌ها به ترتیب شامل ۱۰۱ پژوهشگر و شبکه دوم و سوم هم نویسنده‌گی نیز هر کدام شامل ۲ پژوهشگر می‌باشد که اطلاعات آنها در شکل ۲ آورده شده است. با توجه به این شکل، «هاشم نیکومرام»، «یونس بادآورنهندي»، «فریدون رهنمای رودپشتی»، «هادی امیری» و «قدرت... طالب‌نیا»، بیشتر از دیگر پژوهشگران با دیگران ارتباط برقرار کرده‌اند. علاوه بر این، بیشترین همکاری و ارتباط پژوهشگران بین «هاشم نیکومرام» با «فریدون رهنمای رودپشتی» بوده است. اسامی بیست پژوهشگر برتر از لحاظ شاخص مرکزیت رتبه در جدول ۶ آمده است.

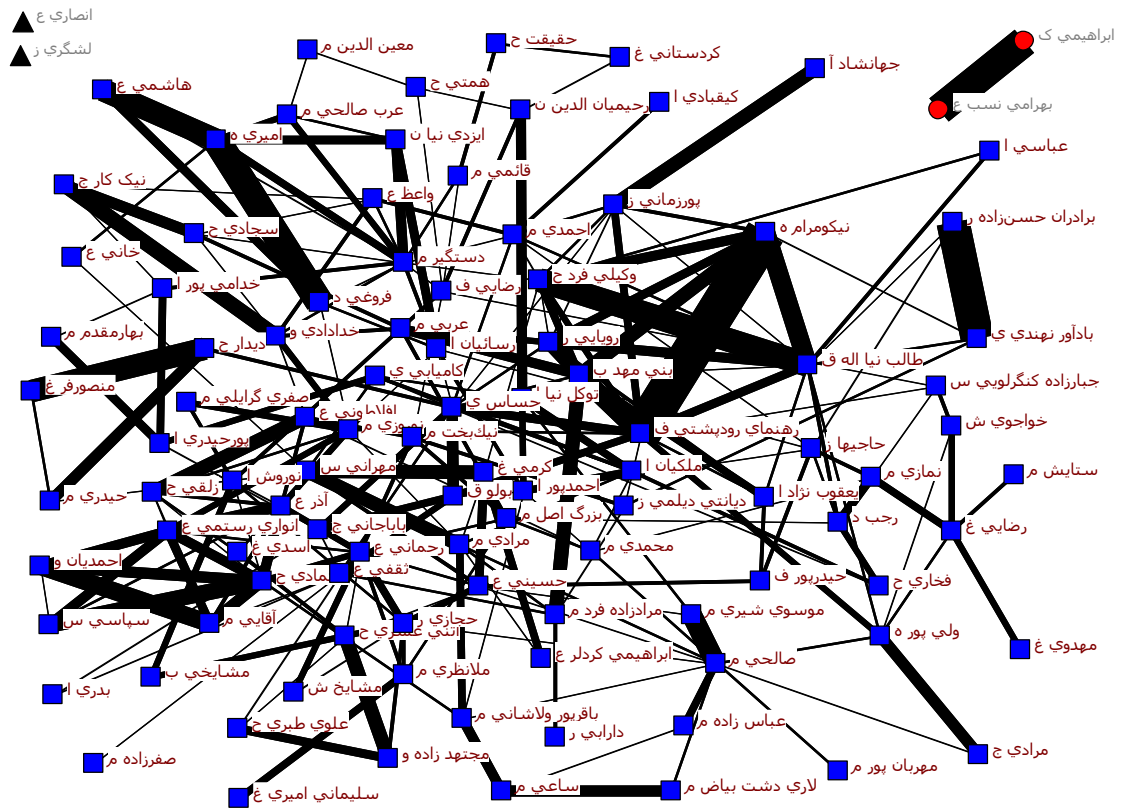
«فریدون رهنمای رودپشتی» با رتبه ۸۱ بالاترین نمره مرکزیت رتبه را به خود اختصاص داده است و «هاشم نیکومرام» با مرکزیت رتبه ۶۵، «بهمن بنی‌مهد» با مرکزیت رتبه ۶۰، و «قدرت اله طالب‌نیا» با مرکزیت رتبه ۵۹ به ترتیب در رده‌های بعدی قرار دارند.

در جدول ۷ اسامی بیست پژوهشگر برتر از لحاظ شاخص مرکزیت بینابینی آمده است.

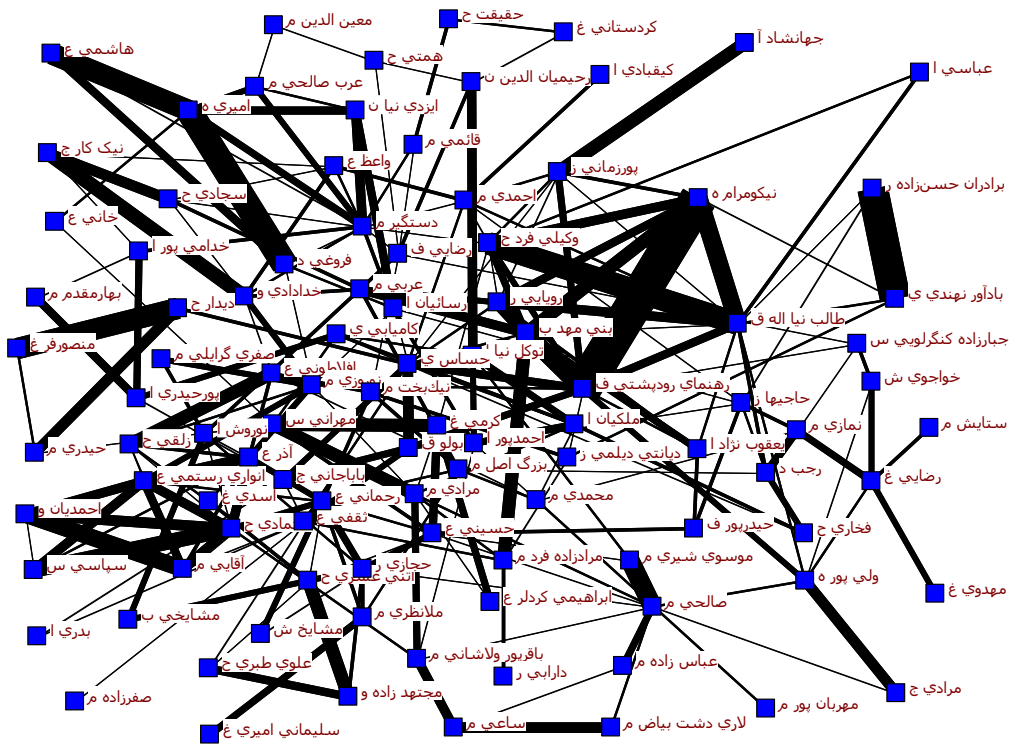
با توجه به این جدول، «محن دتگیر» با مقدار «مرکزیت بینابینی» ۱۱/۵۰۸، «یحیی حساس‌یگانه» با مقدار ۱۰/۸۶۷ و «محمد نوروزی» با مقدار ۹/۹۷۲، در رده‌های اول تا سوم قرار داشتند.

در جدول ۸، اسامی بیست پژوهشگر برتر از نظر مرکزیت نزدیکی آمده است.

«محمد نوروزی» با امتیاز ۱۵/۴۷۶ بالاترین نمره «مرکزیت نزدیکی» در میان پژوهشگران حوزه حسابداری ایران را به خود اختصاص داده است و «فریدون رهنمای رودپشتی» با ۱۵/۴۳۰ در رتبه دوم و «یحیی حساس‌یگانه» با ۱۵/۴۰۷ در رتبه سوم قرار دارد.

شکل ۱: شبکه کامل هم‌نویسندگی حوزه حسابداری ایران

شکل ۲: بزرگترین شبکه هم‌نویسندگی مجلات حوزه حسابداری ایران

جدول ۶: پژوهشگران برتر حوزه حسابداری ایران از نظر مرکزیت رتبه

ردیف	نام پژوهشگر	مرکزیت رتبه	ردیف	نام پژوهشگر	مرکزیت رتبه
۱	فریدون رهنمای رودپشتی	۸۱	۱۱	یحیی حساس یگانه	۳۵
۲	هاشم نیکومرام	۶۵	۱۲	محسن دستگیر	۳۴
۳	بهمن بنی مهد	۶۰	۱۳	علی رحمانی	۳۳
۴	قدرت اله طالب نیا	۵۹	۱۴	محمدعلی آقایی	۳۱
۵	هادی امیری	۵۱	۱۵	مهدی صالحی	۲۹
۶	حسین اعتمادی	۴۹	۱۶	داریوش فروغی	۲۹
۷	علی اصغر انواری رستمی	۴۲	۱۷	وحید احمدیان	۲۸
۸	حمیدرضا وکیلی فرد	۴۰	۱۸	یونس بادآور نهندی	۲۷
۹	رضانعلی رویایی	۳۹	۱۹	محمد نوروزی	۲۷
۱۰	عادل آذر	۳۷	۲۰	رضوان حجازی	۲۶

جدول ۷: پژوهشگران برتر حوزه حسابداری ایران از نظر مرکزیت بینابینی

ردیف	نام پژوهشگر	مرکزیت بینابینی	ردیف	نام پژوهشگر	مرکزیت بینابینی
۱	محسن دستگیر	۱۱/۵۰۸	۱۱	قدرت اله طالب نیا	۵/۲۳۴
۲	یحیی حساس یگانه	۱۰/۸۶۷	۱۲	محمد رمضان احمدی	۵/۱۱۰
۳	محمد نوروزی	۹/۹۷۲	۱۳	حمیدرضا وکیلی فرد	۵/۱۰۷
۴	علی رحمانی	۹/۷۵۳	۱۴	علی حسینی	۴/۹۴۰
۵	فریدون رهنمای رودپشتی	۸/۵۵۷	۱۵	رضوان حجازی	۴/۸۶۰
۶	مهدی صالحی	۷/۷۷۷	۱۶	امیر رسائیان	۴/۳۸۷
۷	فرزین رضایی	۷/۵۵۷	۱۷	غلامرضا رضایی	۳/۹۱۵
۸	علی ثقفی	۷/۲۵۷	۱۸	ساسان مهرانی	۳/۶۸۶
۹	هاشم ولی پور	۶/۶۶۴	۱۹	ایرج نوروش	۳/۶۷۷
۱۰	مهدی مرادی	۶/۱۷۵	۲۰	اسماعیل توکل نیا	۳/۵۸۴

جدول ۸: پژوهشگران برتر حوزه حسابداری ایران از نظر مرکزیت نزدیکی

ردیف	نام پژوهشگر	مرکزیت نزدیکی	ردیف	نام پژوهشگر	مرکزیت نزدیکی
۱	محمد نوروزی	۱۵/۴۷۶	۱۱	علی حسینی	۱۴/۸۷۸
۲	فریدون رهنمای رودپشتی	۱۵/۴۳۰	۱۲	قدرت اله طالب نیا	۱۴/۸۷۸
۳	یحیی حساس یگانه	۱۵/۴۰۷	۱۳	احمد احمدپور	۱۴/۸۵۷
۴	علی رحمانی	۱۵/۲۰۵	۱۴	بهمن بنی مهد	۱۴/۸۳۶
۵	امیر رسائیان	۱۵/۱۳۸	۱۵	اسفندیار ملکیان	۱۴/۸۳۶
۶	مهدی مرادی	۱۵/۰۹۴	۱۶	فرزین رضایی	۱۴/۷۹۴
۷	حمیدرضا وکیلی فرد	۱۵/۰۲۹	۱۷	محمد رضا نیکبخت	۱۴/۷۹۴
۸	محمد رمضان احمدی	۱۴/۹۸۶	۱۸	علی ثقفی	۱۴/۷۷۳
۹	محسن دستگیر	۱۴/۹۴۳	۱۹	رضانعلی رویایی	۱۴/۷۷۳
۱۰	عادل آذر	۱۴/۸۷۸	۲۰	مهدی صالحی	۱۴/۷۱۰

چ. پرتکرارترین کلیدواژه‌ها و زوج‌های هم‌واژگانی

در تألیف ۵۲۷۲ مقاله به طور کلی ۶۰۹۱ کلیدواژه مورد استفاده قرار گرفته بود که ۲۰۹۲۷ بار در مقالات تکرار شده بودند. به طور میانگین هر مقاله دارای ۳/۹۶ کلیدواژه بود. از میان ۶۰۹۱ کلیدواژه پُرستفاده، عناوین ۲۲ کلیدواژه با فراوانی (بیشتر از ۱۰۰ بار تکرار) در جدول ۹ آمده شده است.

در رابطه با پُرتکرارترین کلیدواژه‌های مقالات حوزه حسابداری ایران، کلیدواژه‌های «مدیریت سود» با ۳۷۰ بار تکرار، «کیفیت حسابرسی» با ۲۲۳ بار تکرار و کلیدواژه «بازده سهام» با ۲۱۱ بار تکرار، به ترتیب سه کلیدواژه پُرتکرار مقالات حوزه حسابداری ایران بودند.

نتایج به دست آمده در رابطه با زوج‌های هم‌واژگانی مقالات حاکی از این بود که ۴۱۱۸ زوج هم‌واژگانی در مقالات این حوزه وجود داشت که تعداد ۱۷۱۰ زوج هم‌واژگانی تنها «یک بار» در

کنار هم قرار گرفتند و ۹۱۹ زوج هم‌واژگانی فقط «دوبار»، و ۷۴۸ زوج هم‌واژگانی «سه بار»، ۲۴۹ زوج هم‌واژگانی «چهار بار»، ۱۴۵ زوج هم‌واژگانی «پنج بار»، ۱۲۳ زوج هم‌واژگانی «شش بار»، ۵۷ زوج هم‌واژگانی «هفت بار»، ۳۸ زوج هم‌واژگانی «هشت بار»، ۲۹ زوج هم‌واژگانی «نه بار»، و ۲۲ زوج هم‌واژگانی نیز «ده بار» در کنار همدیگر قرار گرفته‌اند. ۶۰ زوج هم‌واژگانی نیز بین «۱۱» تا «۲۰» بار در کنار همدیگر قرار گرفته بودند. در جدول ۱۰ عناوین ۱۴ زوج هم‌واژگانی که بیشتر از ۲۰ بار در کنار همدیگر قرار گرفته‌اند، آمده است.

بیشترین فراوانی تکرار زوج‌های هم‌واژگانی مربوط به «مدیریت سود-اقدام تعهدی اختیاری» با ۶۰ بار تکرار بود. زوج هم‌واژگانی «جریان نقد عملیاتی-اقدام تعهدی» با ۳۲ بار تکرار و «محافظه کاری غیرشرطی-محافظه کاری شرطی» با ۳۱ بار تکرار به ترتیب در رده‌های دوم و سوم قرار داشتند.

جدول ۹: پرتکرارترین کلیدواژه‌های مقالات حوزه حسابداری ایران

ردیف	کلیدواژه	فراوانی	ردیف	کلیدواژه	فراوانی
۱	مدیریت سود	۳۷۰	۱۲	اقدام تعهدی	۱۲۷
۲	کیفیت حسابرسی	۲۲۳	۱۳	اندازه شرکت	۱۲۴
۳	بازده سهام	۲۱۱	۱۴	ریسک	۱۲۳
۴	کیفیت سود	۱۸۹	۱۵	جریان نقد عملیاتی	۱۱۶
۵	عدم تقارن اطلاعاتی	۱۸۶	۱۶	سرمایه گذاری	۱۰۹
۶	حاکمیت شرکتی	۱۸۵	۱۷	کیفیت گزارش‌گری مالی	۱۰۹
۷	اقدام تعهدی اختیاری	۱۶۶	۱۸	حق الزحمه حسابرسی	۱۰۷
۸	بورس اوراق بهادار	۱۶۴	۱۹	سودآوری	۱۰۵
۹	محافظه کاری	۱۵۱	۲۰	افشاء	۱۰۴
۱۰	جریان نقد آزاد	۱۳۶	۲۱	استانداردهای حسابداری	۱۰۲
۱۱	ساختار سرمایه	۱۳۶	۲۲	کیفیت افشاء	۱۰۰

جدول ۱۰: زوج‌های هم‌واژگانی مقالات حوزه حسابداری ایران

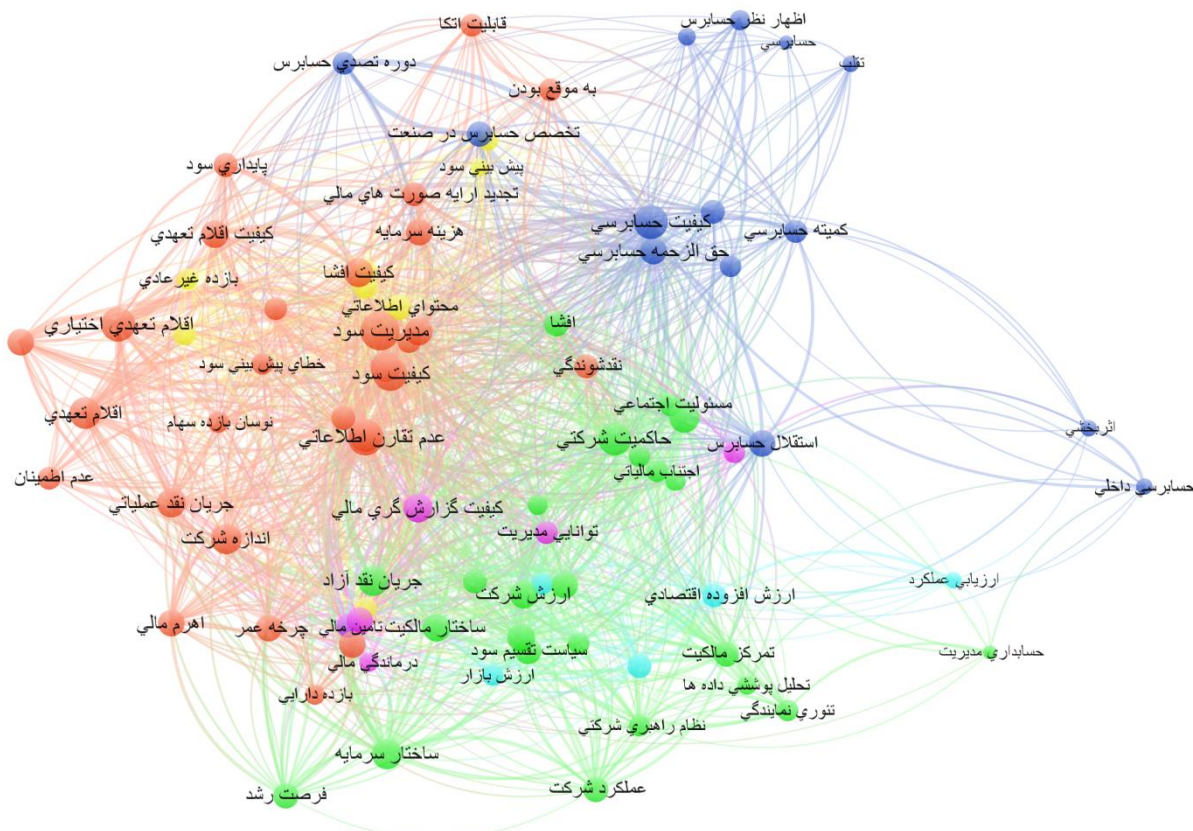
ردیف	زوج‌های هم‌واژگانی مقالات حوزه حسابداری ایران	فراوانی
۱	مدیریت سود-اقدام تعهدی اختیاری	۶۰
۲	جریان نقد عملیاتی-اقدام تعهدی	۳۲
۳	محافظه کاری غیرشرطی-محافظه کاری شرطی	۳۱
۴	مدیریت سود واقعی-مدیریت سود	۲۹
۵	مدیریت سود-کیفیت حسابرسی	۲۷
۶	کیفیت سود-کیفیت اقدام تعهدی	۲۶
۷	مدیریت سود-اقدام تعهدی	۲۵
۸	جریان نقد آزاد-اقدام تعهدی	۲۳
۹	ریسک-حق الزحمه حسابرسی	۲۲
۱۰	کیفیت حسابرسی-تخصص حسابرسی در صنعت	۲۲
۱۱	هموارسازی سود-اقدام تعهدی اختیاری	۲۲

ردیف	زوج های هم واژگانی مقالات حوزه حسابداری ایران	فراوانی
۱۲	کیفیت حسابرسی-اقدام تعهدی اختیاری	۲۱
۱۳	سود عملیاتی-جریان نقد عملیاتی	۲۱
۱۴	هزینه سرمایه-عدم تقارن اطلاعاتی	۲۰

ح. تحلیل هم‌رخدادی کلیدواژه‌ها و تعیین خوشه‌های موضوعی

تحلیل خوشه‌بندی موضوعات مقالات حوزه حسابداری ایران با ۸۷ کلیدواژه که حداقل ۴۰ بار در مقالات تکرار شده بودند، انجام

گرفت. نتایج به دست آمده از نقشه خوشه‌های موضوعی مقالات حوزه حسابداری ایران حاکی از وجود شش خوشه موضوعی بود که در شکل ۳ آمده است.

شکل ۳: شبکه هم‌رخدادی کلیدواژه‌های پرتکرار مقالات حوزه حسابداری ایران

این خوشه‌های موضوعی به قرار زیرند:

یک. «مدیریت سود و اقدام تعهدی»: بزرگ‌ترین خوشه موضوعی مقالات دارای ۲۹ کلیدواژه بود که این کلیدواژه‌های پرتکرار حول موضوع «مدیریت سود و اقدام تعهدی» قرار داشتند. کلیدواژه‌های این خوشه موضوعی عبارت بودند از: سودآوری، کیفیت سود، مدیریت سود، مدیریت سود واقعی، پایداری سود، هموارسازی سود، خطای پیش‌بینی سود، اقدام تعهدی، اقدام تعهدی اختیاری، کیفیت اقدام تعهدی، اندازه شرکت، اهرم مالی، بازده دارایی، بازده سهام، به موقع بودن، ارائه صورتهای مالی،

جریان نقد عملیاتی، ریسک، عدم اطمینان، عدم تقارن اطلاعاتی، قابلیت اتکا، کیفیت افشا، محافظه کاری حسابداری، محافظه کاری شرطی، محافظه کاری، نقد شوندگی، نوسان بازده سهام، هزینه سرمایه، و چرخه عمر. دو. «راهبری شرکتی و تئوری نمایندگی»: این خوشه شامل ۲۴ کلیدواژه بود که عبارت بودند از: نظام راهبری شرکتی، راهبری شرکتی، حاکمیت شرکتی، عملکرد شرکت، ارزش شرکت، مالکیت نهادی، تمرکز مالکیت، ساختار مالکیت، تئوری نمایندگی، هزینه نمایندگی، چسپندگی هزینه، نگهداشت وجه

در باب نویسندگان اثرگذارتر که معمولاً از روی تعداد استناد به مقالات و به ویژه شاخص اچ آنان تعیین می‌شود، عواملی مانند کیفیت محتوای مقالات، کاربردی بودن آنها، نو بودن موضوعات مطرح، خوداستنادی، پرکار بودن نویسنده، و نمایه شدن همزمان مقالاتشان در پایگاه‌های علمی مختلف و در نتیجه، احتمال جستجو و بازیابی بیشتر آنها اثرگذارند (موند، ۲۰۰۶). البته جایگاه واقعی نویسندگان را از نظر اثرگذاری علمی می‌توان با استفاده از شاخص اچ نشان داد؛ به طوری که برخی از نویسندگان تنها با تعداد کمی از مقالات دارای استنادات زیاد و در نهایت شاخص اچ بالا هستند.

در باب نتایج به دست آمده در رابطه با پُر استنادترین مقالات حوزه حسابداری ایران می‌توان گفت که در این حوزه هم، مثل حوزه‌های علمی دیگر، موضوع مورد بحث مقاله در دریافت استناد به آن اثرگذار است (اولسوسکی^۳، ۲۰۲۰). برای نمونه، «کیفیت حسابرسی» از مباحث اساسی و بنیادین رشته حسابداری است. متغیر دیگر در پُر استنادترین مقاله حوزه حسابداری ایران، اندازه شرکت یا مؤسسه حسابداری است که به عنوان یک متغیر معمولاً کنترلی به وسیله شاخص‌های متعددی، از جمله ارزش دفتری، دارایی، ارزش بازار سهام، میزان فروش و تعداد کارکنان اندازه‌گیری می‌شود. آنچه که در رابطه با کیفیت حسابرسی و اندازه شرکت به عنوان دو موضوع اصلی حسابداری مورد توجه این است که این دو موضوع بخصوص کیفیت حسابرسی در ارتباط با بسیاری از موضوع‌های دیگر این حوزه بوده و نشان از اهمیت بالای این موضوعات دارد. البته شهرت نویسندگان را هم نباید در دریافت استناد زیاد به آثارشان نادیده انگاشت.

نتایج در رابطه با پُر منبع‌ترین (پُرارجاع‌ترین) مقالات حوزه حسابداری ایران نشاد داد که مقالات مروری دارای ارجاعات مورد استفاده بیشتری هستند که این یافته در پژوهش‌های پیشین نیز تایید شده است (بیگلو^۴، ۲۰۰۸). البته، بررسی چند متغیر و رابطه آنها، گسترده بودن موضوع مورد بحث در اثر علمی، بهره‌گیری از پژوهش‌های خارجی بیشتر به دلیل مهارت در فنون بازیابی اطلاعات، واکاوی زیرمتغیرهای یک متغیر اصلی و استفاده از مبانی نظری آنها در یک اثر علمی، و اهمیت دادن بیشتر به مقایسه نتایج یک اثر علمی با نتایج پژوهش‌های داخلی و خارجی از عوامل داشتن ارجاع بیشتر در مقاله هستند. نسبت بالای تعداد استناد به ازای هر مقاله (حدود ۲/۶۵) و استفاده از حدود ۳۰ منبع در هر مقاله نشان از دادوستد علمی

نقد، اجتناب مالیاتی، افشا، بورس اوراق بهادار، تحلیل پوششی داده‌ها، جریان نقد آزاد، حسابداری مدیریت، رقابت بازار محصول، ساختار سرمایه، سیاست تقسیم سود، فرصت رشد، محدودیت مالی، مسئولیت اجتماعی.

سه. «حسابرسی»: این خوشه ۱۴ کلیدواژه داشت: حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی، کمیته حسابرسی، کیفیت حسابرسی، گزارش حسابرسی، دوره تصدی حسابرس، تخصص حسابرس در صنعت، اظهار نظر حسابرس، استقلال حسابرس، حسابرسی داخلی، استانداردهای حسابداری، اثربخشی، تقلب و گزارشگری مالی.

چهار. «قیمت و سود سهام»: این خوشه دارای ۸ کلیدواژه ذیل بود: سود هر سهام، قیمت سهام، پیش‌بینی سود، ضریب واکنش سود، بازده غیرعادی، سرمایه‌گذاران نهادی، محتوای اطلاعاتی و شبکه عصبی.

پنج. «مدیریت سرمایه‌گذاری»: این خوشه شامل ۶ کلیدواژه: سرمایه‌گذاری، کارایی سرمایه‌گذاری، توانایی مدیریت، درماندگی مالی، ریسک سقوط قیمت سهام، و کیفیت گزارشگری مالی بود.

شش. «تأمین و ارزیابی عملکرد مالی»: این خوشه دارای شش کلیدواژه ارزیابی عملکرد، تأمین مالی، عملکرد مالی، ارزش بازار، ارزش افزوده اقتصادی، و سرمایه فکری بود.

بحث و نتیجه‌گیری

این تحقیق علم‌سنجی به بررسی برون‌داد علمی در حوزه حسابداری ایران در یک دهه (از ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸) پرداخت. از یافته‌های این تحقیق، تعیین و معرفی نویسندگان پرکار و اثرگذار بود. عوامل زیادی را می‌توان در باروری علمی و تعداد انتشار بیشتر نویسنده (پرکاری) سهم دانست که سابقه و تجربه کاری، آگاهی از فنون نگارش علمی، اشراف بر موضوعات داغ و کاربردی و نیز عضویت در گروه‌ها و مجامع علمی و در نتیجه، اشتراک با دیگر محققان در انجام تحقیق، و احتمالاً عضویت در هیأت تحریریه و مسئولیت در مجلات از جمله آنهاست (هامرکا^۱، ۲۰۲۰). بیست نویسنده برتر حوزه حسابداری ایران از نظر تعداد مقاله، نزدیک به ۳۰ درصد کل مقالات منتشره این حوزه را در بازه زمانی ده ساله انتشار داده‌اند. این یافته منطبق با قانون لوتکاست (آدیگوی^۲، ۲۰۱۶) که طبق آن، تعداد اندکی مؤلف تعداد زیادی مقاله تولید می‌کنند.

³ Olszewski

⁴ Biglu

¹ Hamerka

² Adigwe

مناسب در پژوهش‌های حوزه حسابداری ایران دارد؛ چرا که دریافت استناد بیشتر نشان از اثرگذاری علمی حوزه علمی است (مارکس، بورمن، بارث و لیدسدورف، ۲۰۱۴).

الگوهای تألیف مقالات حوزه حسابداری ایران نشان داد که عمده مقالات با مشارکت علمی بوده است و این نشان از تمایل نویسندگان به هم‌گرایی و تألیف جمعی است که کیفیت کار علمی را ارتقا می‌دهد. این نتیجه کم‌وبیش همسو با یافته‌های نونهال‌نهر و کاظمی نوجه‌ده (۱۳۹۸)، نوبخت (۱۳۹۷)، گرامی-راد، محمدی و سرلک (۱۳۹۳)، ایزنوک و دیگران (۲۰۱۹) است. همکاری علمی عاملی در تقویت اثر علمی و هم‌افزایی و نیز اتمام سریع‌تر کار نشر آن است (نیومن، ۲۰۰۴). به علاوه، داشتن همکاران بیشتر به معنای رؤیت‌پذیری بیشتر پژوهش از طریق سایر نویسندگان همکار و احتمال استناد شدن بیشتر است.

نتایج نگاشت شبکه‌های هم‌نویسندگی پژوهش‌های حوزه حسابداری ایران، حاکی از وجود سه شبکه هم‌نویسندگی با تعداد زیادی گره بود. این شبکه‌ها و مرکزیت‌ها نشان از همکاری علمی مناسب، ارتباطات قوی، سرعت عمل و هم‌افزایی در تولید آثار علمی باکیفیت در این حوزه دارد. شبکه‌های هم‌نویسندگی نشان‌دهنده ارتباط بین پژوهشگران با همدیگر در تألیف آثار پژوهشی است. البته مرکزیت رتبه بالای برخی نویسندگان حوزه نشان از اثرگذاری بیشتر آنان و مرکزیت بینابینی برخی نشان از تعامل بیشترشان با دیگر نویسندگان و مرکزیت نزدیکی بیشتر هم حاکی از نمایان نویسندگان به کار بیشتر در زیرحوزه‌های مختلف بوده است (بوردونز و دیگران، ۲۰۱۵).

سه کلیدواژه پُرتکرار مقالات حوزه حسابداری ایران، «مدیریت سود»، «کیفیت حسابرسی» و «بازده سهام» بودند. «سود» از جمله موضوعات اصلی در حوزه حسابداری است و پیوند آن با دیگر موضوعات این حوزه در هم تنیده است. کلیدواژه «کیفیت حسابرسی» هم طبق نتایج پژوهش نوبخت (۱۳۹۷) همسو با نتایج این پژوهش، حاکی از این بود که ۲۷/۱ درصد مقالات حوزه حسابداری رفتاری ایران مربوط به این موضوع بوده است. نتایج پژوهش بهرند و یولریخ (۲۰۱۹) هم همسو با نتایج پژوهش حاضر، حاکی از اهمیت کیفیت ساختار داخلی حسابداری (کیفیت حسابرسی) در بررسی ۹۰ سال پژوهش‌های حسابداری (۲۰۱۶-۱۹۲۶) بود. بازده سهام نیز یکی از عوامل تأثیرگذار بر انتخاب سهام برای خرید آن توسط سرمایه‌گذاران می‌باشد که در حسابداری بسیار مورد توجه است.

بر همین اساس هم، بیشتر زوج‌های هم‌واژگانی حول محور مدیریت سود و کیفیت حسابرسی و اقلام تعهدی می‌چرخد و

همین امر باعث شده است که هم در پُرتکرارترین کلیدواژه‌های حوزه حسابداری ایران و هم در زوج‌های هم‌واژگانی این حوزه، بارها با عنوان «مدیریت سود» و «کیفیت حسابرسی»، بنا به اهمیت و کلیدی بودن این دو کلیدواژه و همچنین در ارتباط بودن با بسیاری از موضوعات این حوزه، برخورد کنیم. نتایج پژوهش ناطقی، مهرانی و تحریری (۱۳۹۷) همسو با نتایج پژوهش حاضر، حاکی از اهمیت موضوع «کیفیت حسابرسی» در مقالات ۱۶ نشریه این حوزه طی ۲۵ سال بود. نتایج پژوهش مهریانی و غلامی جمکرانی (۱۳۹۶) نیز حاکی از انجام بیشترین پژوهش‌های حسابرسی ایران در رابطه با کیفیت حسابرسی در سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰ بود. نتایج پژوهش ایزنوک و دیگران (۲۰۱۹) نیز حاکی از پُرتکرار بودن کلیدواژه «حسابرسی» در پژوهش‌های نظام‌های اطلاعاتی حسابداری در سال‌های ۱۹۷۵ تا ۲۰۱۷ بود.

در همین ارتباط، نتایج بررسی زوج‌های هم‌واژگانی پژوهش‌های حوزه حسابداری ایران حاکی از این بود که سه زوج هم‌واژگانی «مدیریت سود-اقلام تعهدی اختیاری»، «جریان نقد عملیاتی-اقلام تعهدی» و «محافظه‌کاری غیرشرطی-محافظه کاری شرطی» به ترتیب برترین زوج‌های هم‌واژگانی حوزه حسابداری ایران هستند. کلیدواژه‌های پُرتکرار و زوج‌های هم-واژگانی برتر این حوزه نشان از اهمیت هر کدام از این موضوعات و ارتباط و هم‌آیندی آنها در تحقیقات حوزه حسابداری است. نتایج تحقیق سادات حسینی و غلامی جمکرانی (۱۳۹۶) هم یادآور اهمیت همزمان مدیریت سود و اقلام تعهدی است.

نتایج تحلیل خوشه‌بندی موضوعی حاکی از وجود شش خوشه موضوعی هسته به ترتیب ذیل بود: «مدیریت سود و اقلام تعهدی در حکم بزرگ‌ترین خوشه»، «راهبری شرکتی و تئوری نمایندگی» در حکم دومین خوشه، «حسابرسی» به عنوان سومین خوشه، «قیمت و سود سهام» در حکم چهارمین خوشه، «مدیریت سرمایه‌گذاری» به عنوان پنجمین خوشه و بالاخره، «تأمین و ارزیابی عملکرد مالی» در حکم ششمین و آخرین خوشه. این خوشه‌ها عمدتاً مهم‌ترین موضوعات مورد توجه محققان حوزه را نشان می‌دهند و اهمیت برخی در تحقیقات قبلی تأیید شده است (برای نمونه ناطقی، مهرانی و تحریری (۱۳۹۷) در بیان اهمیت ویژه «کیفیت حسابرسی»، گرامی‌راد، محمدی و سرلک (۱۳۹۳) و رهنمای رودپشتی، بنی‌طالبی دهکردی و کاویان (۱۳۹۳)، و گودارد (۲۰۱۰) در باب اهمیت موضوع حسابرسی و رهنمای رودپشتی، وکیلی فرد، بنی‌طالبی دهکردی و کاویان (۱۳۹۳) در موضوع حسابداری مالی و نیز

¹ Marx, Bornmann, Barth & Leydesdorff

² Newnan

مالی منتشره بین سال‌های ۹۲-۱۳۸۷. *فصلنامه حسابداری مدیریت*، ۷(۲۳)، ۱۰۵-۱۲۲.

* مرادی، محمد؛ صفی‌خانی، رضا (۱۳۹۵). تحلیل پژوهش‌های حسابداری بخش عمومی در ایران و جهت‌گیری تحقیقات آتی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۳(۴)، ۵۷۴-۵۴۷.

* مهریانی، حسین؛ غلامی جمکرانی، رضا (۱۳۹۶). بررسی تحلیلی پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه حسابرسی در ایران. *دانش حسابرسی*، ۱۷(۶۶)، ۲۴۱-۲۱۷.

* میرزایی، عباس؛ مختاری، حیدر (۱۳۸۶). شاخص هرش، رویکردی نوین در ارزیابی برون‌داد علمی محققان. *فصلنامه کتاب*، ۱۸(۳)، ۱۱۴-۱۰۷.

* ناطقی، سمیرا؛ مهرانی، کاوه؛ تحریری، آرشد (۱۳۹۷). مروری بر پژوهش‌های حسابرسی در ایران. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۵(۱)، ۱۷۹-۱۵۹.

* نمازی، محمد؛ رجب‌دری، حسین؛ روستا میمنندی، اعظم (۱۳۹۶). بررسی تعداد و تحلیل محتوای مقاله‌های مرتبط با اخلاق حرفه‌ای حسابداری در ایران. *پیشرفت‌های حسابداری*، ۱(۱)، ۲۲۶-۱۹۳.

* نمازی، محمد؛ ناطمی، امین (۱۳۸۷). مروری بر پژوهش‌های حسابداری انجام‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *توسعه و سرمایه*، ۱(۲)، ۴۸-۹.

* نوبخت، یونس (۱۳۹۷). علم‌سنجی پژوهش‌های حسابداری رفتاری در ایران. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۷(۲۷)، ۱۳۶-۱۲۵.

* نونهال‌نهر، علی‌اکبر؛ کاظمی نوجه‌ده، معصومه (۱۳۹۸). تحلیل محتوای مقالات فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی از ابتدای انتشار تا پایان سال ۱۳۹۶. *فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۱)، ۱۵۰-۱۲۲.

* Adigwe, I. (2016). Lotka's Law and productivity patterns of authors in biomedical science in Nigeria on HIV/AIDS: A bibliometric approach. *The Electronic Library*, 34(5), 789-807.

* Balstad, M.T. & Berg, T. A (2020). Long-term bibliometric analysis of journals influencing management accounting and control research. *Journal of Management Control*, 30, 357-380.

* Bannier, C.; Pauls, T. & Walter, A. (2019). Content analysis of business communication: Introducing a german dictionary. *Journal of Business Economics*, 89 (1), 79-123.

* Barrick, J. A., Mecham, N. W., Summers, S. L. & Wood, D. A. (2019). Ranking accounting journals by topical area and methodology. *Journal of Information Systems*, 33(2): 1-22.

* Behrend, Joel & Eulerich, Marc (2019). The evolution of internal audit research: a bibliometric analysis of published documents (1926-2016). *Accounting History Review*, 29(1), 103-139.

پژوهش مرادی و صفی‌خانی (۱۳۹۵) در اهمیت موضوع بودجه-بندی و تأمین منابع مالی و بالاخره، باریک، مچام، سامرز و وود (۲۰۱۷) و اولر، اولر و اسکوزن (۲۰۰۹) در اهمیت موضوع امور مالی).

به طور کلی، اثرگذاری پژوهش‌های حسابداری با توجه به نسبت قابل‌قبول استناد به ازای هر مقاله روبه‌رشد است؛ نویسندگان حوزه با هم تعاملاتی محکم و سازنده دارند که می‌تواند کیفیت آثارشان را روزبه‌روز تقویت کند؛ موضوعات عمده و هسته حوزه در پژوهش‌ها لحاظ شده است. نتایج این پژوهش می‌تواند بالقوه مبنایی علمی برای تصمیم‌گیری در باب حوه حسابداری کشور در اختیار دست‌اندرکاران آن قرار دهد تا درباره موضوعات، روندهای پیش‌رو و سبک و سیاق تحقیقات بازنديشي کنند. انجام مطالعه‌ای مشابه بر روی تولیدات علمی حسابداری ایران در مجلات انگلیسی نمایه‌دار و مقایسه نتایج آن با نتایج پژوهش حاضر از موضوعاتی است که می‌توان در پژوهش‌های آتی مد نظر قرار داد.

فهرست منابع

* رهنمای رودپشتی، فریدون؛ وکیلی‌فرد، حمیدرضا؛ بنی‌طالبی دهکردی، بهاره؛ کاویان، مریم (۱۳۹۱). تحلیل محتوای نشریات دارای رتبه علمی پژوهشی رشته حسابداری در ایران. *فصلنامه حسابداری مدیریت*، ۵(۱۵)، ۱۴۳-۱۲۱.

* سادات حسینی، نیره؛ غلامی جمکرانی، رضا (۱۳۹۶). تحلیل محتوای پژوهش‌های مدیریت سود. *فصلنامه حسابداری مدیریت*، ۱۰(۳۵)، ۱۰۵-۹۱.

* سهیلی، فرامرز؛ چشمه سهرابی، مظفر؛ آتش پیکر، سمیرا (۱۳۹۴). تحلیل شبکه هم‌نویسندگی پژوهشگران حوزه علوم پزشکی ایران: مطالعه‌ای با استفاده از تحلیل شبکه‌های اجتماعی. *علم‌سنجی کاسپین*، ۲(۱)، ۳۲-۲۴.

* فتاحی، رحمت‌الله؛ دانش، فرشید؛ سهیلی، فرامرز (۱۳۹۰). بررسی وضعیت جهانی تولیدات علمی دانشگاه فردوسی مشهد در سالهای ۲۰۱۰-۱۹۹۰ در وبگاه علوم با هدف ترسیم نقشه علم این دانشگاه. *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱(۱)، ۱۷۵-۱۹۶.

* فرهنگی، سهیلا؛ خاصه، علی‌اکبر؛ ابراهیمی دینانی، آرزو (۱۳۹۷). ترسیم ساختار دانش در پژوهش‌های عرفانی: تحلیل هم‌واژگانی. *ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی*، ۱۴(۵۱)، ۲۳۹-۲۰۷.

* گرامی‌راد، فاطمه؛ محمدی، مهدی؛ سرلک، نرگس (۱۳۹۳). تحلیل محتوای مقاله‌های مجلات علمی پژوهشی حسابداری و

- * Nateghi, S., Mehrani, K. & Tahriri, A. (2018). Reviewing Iran's accounting research. *Accounting and Accountability Research*, 1(25), 159-179 [in Persian].
- * Moradi, M. & Safi-Khani, R. (2016). Analuzing accounting research in public section in Iran. *Accounting and Auditing Reviews*, 23(4), 547-574 [in Persian].
- * Namazi, M. & Nazemi, A. (2008). Reviewing accounting and auditing research conducted in Tehran Stock Exchange. *Development and Capital*, 1(2), 1-48 [in Persian].
- * Namazi, M., Rajabdoori, H. & Roostameyandi, A. (2017). Investigation of the frequency and content analysis of the articles relating to accounting professional ethics in Iran. *Journal of Accounting Advances*, 9(1), 192-226 [in Persian].
- * Newman, M. E. (2004). Coauthorship networks and patterns of scientific collaboration. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 101(suppl 1), 5200-5205.
- * Novbakht, U. (2018). Scientometric study of Iran's behavioural accounting research. *Accounting and Auditing Management Knowledge*, 7(17), 125-136 [in Persian].
- * Novnahal, A.A. & Kazemi-Nojehdeh, M. (2019). Content Analysis of Accounting and Auditing Research Quarterly from the bigining to 2017. *Accounting and Auditing Research Quarterly*, 26(1), 122-150 [in Persian].
- * Oler, D. K., Oler, M. J. & Skousen, Ch. J. (2009). Characterizing accounting research. *Accounting Horizons*, 24(4), 1-72.
- * Olszewski, W. (2020). A theory of citations. *Research in Economics*. Retrived 15 May 2020 via: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S109094432030140X>
- * Rahnemaye-roodposhti, F., Vakili-fard, H.R., Banitalebi-dehkordi, B. & Kavian, M. (20012). Content analysis of research journals in Iran's accounting. *Accounting Management Quarterly*, 15(5), 121-143 [in Persian].
- * Sadat-hoseini, N. & Gholami-Jamkarani, R. (2017). Content analyses of research on profit management. *Accounting Management Quarterly*, 10(35), 91-105 [in Persian].
- * Samuel, S., Covalleski, M. A., & Dirsmith, M. W. (2009). Accounting in and for US Governments and non-profit organizations: a review of research and a call to further inquiry. *Handbooks of Management Accounting Research*, 3, 1299-1322.
- * Soheili, F., Cheshme-sohrabi, M. & Atashpeikar, S. (2015). Iranian medical researchers' co-authorship analysis. A social network analysis. *Caspian Scientometrics*, 2(1), 24-32 [in Persian].
- * YorkKenny, S. & Larson, R. K. (2018). A Review and analysis of advances in international accounting research. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 30(1), 117-126.
- * Biglu, M. H. (2008). The influence of references per paper in the SCI to impact factors and the Matthew effect. *Scientometrics*, 74 (3), 453-470.
- * Bordons, M., Aparicio, J., González-Albo, B., & Díaz-Faes, A. A. (2015). The relationship between the research performance of scientists and their position in co-authorship networks in three fields. *Journal of Informetrics*, 9 (1), 135-144.
- * Borner, K, Chen, C, & Boyach, K (2003). Visualizing knowledge domains. In B. Cronin (Ed). *Annual Review of Information Science & Technology*, pp. 79-255.
- * Cuellar, M.J., Vidgen, R., Takeda, H. & Truex, D. (2016). Ideational influence, connectedness, and venue representation: making an assessment of scholarly capital. *Journal of the Association for Information Systems*, 17(1), 1-28.
- * Ezenwoke, O.; Ezenwoke, A.; Eluyela, D. & Olusanmi, O. (2019). A bibliometric study of accounting information systems research from 1975-2017. *Asian Journal of Scientific Research*, 12, 167-178.
- * Farhanghi, S., Khasse, A., Ebrahimi-dainani, A. (2018). Mapping knowledge structure in mystic research: a co-word anakysis. *Mto-Mystic Literature*, 14(51), 207-239 [in Persian].
- * Fattahi, R., Danesh, F., Soheili, F. (2011). The world status of research in Ferdowsi University of Mashhad during 1990-2010 In the Web of Science for Scientific Mapping. *Library and Information Science Research Journal*, 1(1), 175-196 [in Persian].
- * Gheramirad, F., Mohammadi, M. & Sarlak, N. (2014). Content Analysis of accounting papers in accounting and financial research journals published during 2008-2013. *Accounting Management Quarterly*, 23(4), 547-574 [in Persian].
- * Glänzel, W. A. & Schubert, S. (2004). Analyzing scientific networks through co-authorship. *Handbook of Quantitative Science and Technology Research*, 257-276, Kluwer Academic Publishers. Netherlands
- * Godard, A. (2010). Contemporary public sector accounting research: An international comparison of journal papers. *The British Accounting Review*, 42(2), 75-87.
- * Hamerka, M. (2020). Identification of scientific productivity determinants. *International Journal for Quality Research*, 14(2), 559-576.
- * Lesage, C., & Wechlter, H. (2007). Typology of research topics in audit: a content analysis. In: 30th European Accounting Association Annual Congress, Lisbon
- * Liu, G.Y., Hu, J.M., & Wang, H.L. (2012). A co-word analysis of digital library field in China. *Scientometrics*, 91(1), 203-217.
- * Marx, W., Bornmann, L., Barth, A. & Leydesdorff, L. (2014). Detecting the historical roots of research fields by reference publication year spectroscopy (RPYS). *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 65(4), 751-764.
- * Mehrabani, H. & Gholami-Jamkarani, R. (2018). Analytical study of research on accounting in Iran. *Accounting Knowledge*, 17(66), 217-241 [In Persian].
- * Moed, H. F. (2006). *Citation Analysis in Research Evaluation*. Londen: Springer.
- * Mokhtari, H. & Mirzaie, A. (2007). Hirsh index as a new measute for evaluating researchers' output. *Book Quarterly*, 18(3), 107-114 [in Persian].

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 13/ No. 49/ Spring 2024

Analyzing a decade of Research on Iran's Accounting Field from a Scientometric Perspective (Years 2010-2019)

Ali Akbar Khasseh

Associate professor, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran
khasseh@pnu.ac.ir

Heidar Mokhtari

Associate professor, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran
Corresponding Author
h.mokhtari@pnu.ac.ir

Masume Ahmadi Feishamii

MSc in Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran
masoomeha47@gmail.com

Abstract

Considering the importance of evaluating scientific output in different scientific fields with scientometric indicators, this study aimed at analyzing and visualizing the scientific maps of research on the accounting field in Iran during a decade in the time span of 2010-2019. Therefore, the output on the field in the form of published papers in 15 Iranian research journals indexed in Islamic Scientific Citation (ISC) database were analyzed by applying scientometric and scientific mapping software packages. Based on the findings, top 20 authors authored about 30% of all papers. The mean rate of citation per paper was 2.65. The rates of authors' centrality showed authors' acceptable scientific interactions and connections. The main authorship pattern was a multi-authored (mostly two-authored) approach. The highly-frequent keywords were "earning management", "audit quality", and "stock return", respectively. The highly-frequent co-occurred keyword pairs were "earning quality-discretionary accruals", "operating cash flow-accruals", and "unconditional conservatism-conditional conservatism", respectively. Subject clustering resulted in six core clusters, including earning management and accruals, corporate governance and agency theory, auditing, stock price and returns, investment management, and financial performance support and evaluation. In conclusion, considering the acceptable citability rate, research on the field is developing consistently and effective connections among authors can result in high-quality research. Based on the subject clustering, main topics in accounting have been considered in research on the field.

Keywords: Scientometrics – Scientific visualization – Science mapping - Accounting

